

“Haurrek Halloween ospatzeari esker jakin dugu gurean ere kalabazekin jolasten zutela duela ehun urte”

Halloween ospatzera gonbidatu zutela esan zion alabak Jaime Altunari eta honek festara joaten utzi zion, baina deseroso sentitu zen. Altunak bere aitari kontatu zion gertaturikoa, eta honek erantzun, eurek ere ospatzen zutela halakorik. Fenomenoa ikertzen urte eta erdi eman dute Jaime Altuna eta Josu Ozaita antropologoek. *Itzalitako kalabazen berpiztea. Arimen gaua, Halloween eta Gau Beltzaren haur ospakizunen ikerketa etnografikoa* osatu berri dute, Eibarko Udalaren Juan Sanmartin bekari esker.

Andoni Mikelarena

@andonimik

ARGAZKIA: ALTUNA ETA OZAITAK UTZIA

Zenbaterainoko indarra du Halloweenek Euskal Herrian?

Jaime Altuna: Euskal Herrian oso zabalduko dago, batez ere komunikabideei esker. Lagunartean elkartzen dira haurrak, elkarrekin mozorroto eta ilunzeari esker ateratzen dira. Etxeetan baino gehiago komertzio eta tabernetan eskatzen dute. Leku askotan ezezkoa jasotzen dute ordea. Talka dago heldu eta haurren artean.

Gurean, zein da jatorrizko ospakizuna data horietan?

Altuna: Ohartu gara azaroaren 1aren eta urriaren 31ren inguruan gauza ezberdinak ospatzen direla Euskal Herrian. Mugimendu bat badago gauza berriak sortzen eta garai bateko praktikak berreskuratzen ari dena.

Josu Ozaita: Azaroaren 1ean, Arimen gaua da ospakizunetako bat. Mutriku hasi ziren ospatzen 90eko hamarkadan eta herriko elkarte ezberdinek antolatzen zuten. Gaur egungo Arimen Gauaren aldean ordukoa gazteei begira zen. Gaztetxeak, tabernekin parte hartzen zuten, gauean parranda egin ohi zen. Elgetan, haurrak Halloween ospatzen hasi ziren eta horren erreakzio modura sor-

tu zuten helduek 2013. urtean Arimen Gaua. Polita da debekatu beharrea ospatzeko bide eman izana, haurrentzat ospakizun erakargarria baita. Lagunartean elkartzen dira, iluntasunean, eta haur batentzat lagunekin gauz ateratzen diren aurreneko esperientzia da. Mozorroto egiten dira, emozio ezberdinak bizitzen dituzte... Kalabaza elementu zentraletako bat da. Euskaraz egin ohi dute jai eta arimari garrantzi berezia ematen zaio.

Kalabaza Halloweenekin lotzen dugu askotan, baina aspalditik datorren kontua da.

Altuna: Kalabaza, arbia edo baratzean zegoena erabiltzen zuten garai batean, Europako oso zabalduta zegoen. Baratzeetan horrelakoak zeudenean hartu, kandelak jarri eta bidean zetorren jendea izutzea zen helburua, udazken partean egiten zen jolas moduko bat zen, ez festa bat.

Ozaita: Landa eremuetan egiten zuten. Ez zegoen gaur egungo mugikortasunik eta horrelako jolasak asmatzen zituzten. Kalabazari buru-forma hartzen zioten eta horrekin jolasten zuten. Beldurra emateko, iluntasunean.

Arimen Gauaren ordez Gau Beltza ere ospatu ohi dute zenbait lekutan.

Altuna: Antzeko eskema dute. Ari-

men Gauean garrantzi handiagoa ematen diote arimari, heriotzari, eta Gau Beltzean berriz iluntasunari. Azken urteetan sortu diren jaiak dira, aitona amonek egiten zituzten zenbait erri-berreskuratu nahian, Halloweenen erreakzio modura. Eredu “amerikanoaren” aurka nolabait.

Eibarren bi eredu arteko talka topatu duzue. Batetik El Corte Inglés eta bestetik Arimen Gaua.

Altuna: Haurrak identitate borroka baten erdian daude, festa ere kapitalistaren eta horren aurrean antolatzen den erantzunaren artean.

Ozaita: Lehen kalabaza buru-formako jostailu moduko bat zen, gaur egun ordea, kalabaza bat ikusten badugu, AEBak eta balio kontsumistak datozki- gu burura. Nahiz eta biak berdina- ren, zer nolako aldaketa!

Nafarroan berriz, eske erronda egiten dute.

Altuna: Azaroaren 1ean Nafarroako herri batzuetan eske erronda egiten da arratsaldean. Herriko haurrak elkartzen dira eta eske erronda egiten dute neguko beste jai askotan egin ohi den moduan. Etxez etxe joaten dira, esamolde bat esan eta etxeokoei intxaurrak, gaztainak edo gozokiak ematen dizkiete.

Jaime Altuna (ezkerrean) eta Josu Ozaita. "Haurrak identitate borroka baten erdian daude, festa eredu kapitalistaren eta horren aurrean antolatzen den erantzunaren artean".

Kristautasunak bereganatu zuen jai hau. Orain kapitalismoa ari al da horretan?

Ozaita: Festa hasieratik izan du heriotzarekin lotura. VIII. mendean Eliza Katolikoak heriotzaren gaia hartu eta Santu Guztien eguna sortu zuen. Festa egun horren gainean berea indartzea zuen helburu.

Altuna: Gaur egun kapitalismoaren eragina nabaria da, telebistan adibidez. Urrian jada haurrei zuzenduriko saioak Halloweenekin bonbardatzen dituzte. Merkataritza zentroetan dekorazioa, propaganda... Jolas-parke handiek gai hori ustiatzen dute. Ingeles akademien bidez ere oso zabaldua dago. Askotan uste ohi dugu festa kontsumista bat dela. Aldiz ohartu gara ez dela beste festa baina kontsumistagoa.

Ozaita: Haurrek ospatzen duten Halloween ia batere dirurik gastatu gabe egiten dute. Inauterietako moxorroak aprobetxatzen dituzte edo gurasoen kamisetak moztu, aurpegia margotu eta hilea harrotzen dute askok soilik.

Haurren ikuspegitik egin dizue ikerketa

Altuna: Ez zaigu gaizki iruditzen helduek horrelako festa antolatzea, baina uste dugu haurren parte-hartzea hasieratik bermatu behar dela. Hasieratik haurrei galdetu zer eta nola egin nahi duten.

Ozaita: Gazteentzako festa helduek antolatzeak zentzu handirik ez duen beza-

la, haurrei ere entzun beharko litzaieke.

Altuna: Halloween ospakizunik amerikarrerean ere oso gauza politikak aurkitu ditugu. Arratsaldean geratzen dira, pelikula bat ikusten dute. Elkarrekin moxorrotu, kalera atera eta sustoak ematen dituzte.

Altuna: Haurrak subjektu pasibo gisa hartzen dira. Guk ordea, elkarrizketetan aurkakoa jaso dugu.

Haurrek eragindako fenomenoak du erdian?

Ozaita: Eurak hasi dira ospatzen Halloween eta ia Euskal Herri guztira zabaldu da. Ekintza horren bidez jakin dugu duela 100 urte baino gehiago kalabazekin jolasten zutela. Horren ondorioz ari gara ikerketa egiten eta aldi berean elkarrizketa hau egiten. Gai asko mahai gainean jarri dituzte.

Generoak ere eragiten al du jaiaren parte hartzeko moduan?

Altuna: Bai. Generoen araberrako praktika desberdinak ematen dira. Sustoak ematen zituztenak normalean mutilak ziren, zerbait maskulinoa zen eta gaur egun ere eskema hori errepikatzen da. Eta neskak beldur horren hartzaile gisa agertzen dira.

Ozaita: El Corte Inglésen Halloween "Niños" eta Halloween "Niñas" atalak daude. Neskenak ponpoxotasuna erakusten du eta mutilenak maskarak, beldurra, heriotza.

AEBetan instituzioek Halloween baliatu zuten komunitatea trinkotzeko. Hemen halakorik egin zen?

Ozaita: Hemen bihurrikeri soil bat zen. Hala ere, orain antolatzen diren jaien helburuetako bat hori da. Gaur egungo ospakizunak Halloween aren oso antzeko ezaugarriak ditu. Balio eta identitateari beste ikuspegi bat ematen zaio, euskal mitologia... Plastikozko kalabazak erabili beharrean baratzeak erabiltzea adibidez.

Altuna: AEBetan, haien nazio identitatea eraikitzeko prozesuan zenbait elementu hartu zituzten, tartean Halloween. Zegoen kultura aniztasuna identitate kultural baten inguruan batzeko aitzakia izan zen.

Euskal identitatea indartzeko ospakizun hau gureganatzea garrantzitsua da?

Ozaita: Globalizazioarekin uste genuen ideia eta kultura guztiak homogeneizatu egingo zirela, baina ikusi da aldi berean lokalari garrantzia ematea ere eragin duela. Festa globala da, baina erreakzioa izan da bertakoari garrantzia ematea.

Altuna: Eredu uniformeari alternatibak sortzea interesgarria da.

Identitateari lotuta, hizkuntzak ere garrantzi berezia du.

Altuna: Garrantzitsua da hori elementu zentral bat izatea. Sortzen diren forma alternatibo horiek askotan euskara elkartetatik ari dira bultzatzen.

Ozaita: Hiru hitzaldi emango ditugu eta hirurak euskara elkarrekin antolatuak dira.

Heriotzaren gaia jai hauen oinarrian dago. Nola bizi dugu gaia?

Ozaita: Garai batean heriotza oso presente zegoen. Norbait hiltzen zenean etxean bertan egoten zen hildakoa. Jendea bertara joaten zen. Gaur egun ia inoiz ez da hildakorik ikusten. Landa eremuan animaliak hiltzen ikustea edo zerorrek hiltzea ere ohikoa zen.

Altuna: Adinekoekin gaia lantzean esan digute eurek presente izaten zizutela hildakoak gaztetan. Asko kostatu zaigu haurrei horri buruz galdetzea, gu urduri jartzen ginelako. Festa hauek heriotza elementu inportantea da eta zenbait taburen inguruan lanketa kolektibo bat egiteko baliagarriak izan daitezke. ■